

พิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี
WAI KRU RITE IN THAI CLASSICAL MUSIC AT LOPBURI COLLEGE OF DRAMATIC ARTS
วราภรณ์ จั้ววงษ์*
บุษกร บินทสันต์**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา บริบทที่เกี่ยวข้องในการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทย และขั้นตอนการจัดพิธีไหว้ครูและระเบียบการบรรเลงของวงปี่พาทย์ประกอบในพิธีไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการสืบค้นและรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาพบว่า พิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี เริ่มจัดให้มีขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2526 มีอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้ประกอบพิธีเป็นท่านแรกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2532 ได้มีการผลัดเปลี่ยนผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและผู้ช่วยประกอบพิธีในแต่ละปีซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติจากวิทยาลัยนาฏศิลป์และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่ได้รับมอบหมายให้ครูจากอาจารย์มนตรี ตราโมท รวมจำนวน 8 ท่าน ในด้านบริบทที่เกี่ยวข้องพบว่าบริเวณที่ใช้ในการจัดพิธีในปัจจุบัน คือ หอประชุมวิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี พร้อมทั้งมีการตั้งเครื่องบูชากลางแจ้งสำหรับบูชาเทวดาผู้ดูแลเขตพระราชฐานชั้นนอกของวังนารายณ์ตามความเชื่อในท้องถิ่น แบบแผนในการสืบทอดและขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้ครูในปัจจุบันยังคงรักษารูปแบบตามที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์มนตรี ตราโมท ทุกประการ พิธีไหว้ครูดนตรีไทยจะเริ่มขึ้นในช่วงเย็นวันพุธ มีการบรรเลงถวายมือของศิษย์เก่าจากสำนักการสังคีตและสถาบันต่าง ๆ มาร่วมบรรเลงถวายมือเพื่อบูชาพระคุณของครูและเข้าวันพฤหัสบดีภายหลังจากการทำพิธีไหว้ครูสามัญ วงดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีเป็นวงปี่พาทย์พิธีที่บรรเลงโดยนักดนตรีซึ่งเป็นบุคลากรภายในสังกัดที่มีอาวุโสและได้ครอบเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ(เต็มองค์) ทั้งผู้ประกอบพิธี ผู้ช่วยประกอบพิธี ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ และผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องมีการเตรียมเครื่องบูชา ชันก้านล และเตรียมความพร้อมทางร่างกายและจิตใจเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและผู้อื่นโดยสมบูรณ์

คำสำคัญ: ระเบียบวิธีทางดุริยางคศิลป์ / พิธีไหว้ครู / พิธีกรรมและความเชื่อ / วิทยาลัยนาฏศิลป์ / ลพบุรี

Abstract

This research aims to study the history and context of the organization of the Wai Kru rite in Thai classical music, its different stages of organization and the performing method of the Pipat orchestra to accompany the Wai Kru rite of Lopburi College of Dramatic Arts. The research methodology was qualitative, consisting of searching for and collecting information. The study found that the Wai Kru rite in Thai Classical music at Lopburi College of Dramatic Arts was first organized in 1983, with Ajarn Montri Tramote performing the rite. He continued performing the rite until 1989. After that, the performers of the Wai Kru rite and the assistants were changed every year but all of them, eight persons in all, were qualified figures, both in terms of their academic qualifications and their personal attributes, from the College of Performing Arts and the Bundhit Phatthanasilp Institute, who had been taught about Wai Kru recitation by Ajarn Montri Tramote. In terms of its context, it was discovered that the current venue for the Wai Kru rite is the auditorium of Lopburi College of Dramatic Arts. In accordance with local belief, an outdoor set of offerings was placed in homage to the guardian deities of the outer court of Narai Palace. Currently, the format and the stages of the rite have meticulously continued to follow what the performers were taught by Ajarn Montri Tramote. The rite begins on Wednesday afternoon, with sacrificial musical performances by the alumni of the Office of Music and of other institutions as an act of respect to music teachers. This is repeated on Thursday morning after the general Wai Kru ceremony. The orchestra playing at the rite is the Pipat orchestra, consists of senior personnel of the College who have undergone and been blessed with the Na Phat Ong Phra Piraph music (at full length). The performers of the rite, the assistants and the players of the Na Path music must prepare sacrificial offerings and a bowl containing the fee to be paid to the music master and they must prepare themselves to be physically and spiritually ready to bring good fortune upon themselves and others.

Keywords: Music Methodology / Wai Kru Rite / Rite and belief / College of Dramatic Arts / Lopburi

* นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, fon_frank@hotmail.com

** ศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, bsumrongthong@yahoo.com

บทนำ

วิชาดนตรีเป็นวิชาที่เป็นศิลป์ การกระทำท่วงทียังแผ่ออกไปถึงเทพเจ้าที่วิชา
นั้นถือว่าเป็นครูบาอาจารย์และเป็นผู้มีอุปการะคุณต่อวิชานั้นด้วย เพราะฉะนั้นศิษย์ที่
เรียนวิชาศิลปจึงยังมีท่วงทียังหนึ่งที่ยังเรียกว่าไหว้ครู (มนตรี ตราโมท, 2545:1)

สรรพวิชาทางด้านดุริยางคศิลป์ไทย เป็นศาสตร์ที่ต้องร่ำเรียนและฝึกฝนจากครูบาอาจารย์โดยการ
ถ่ายทอดจากครูสู่ลูกศิษย์ปฏิบัติตามในสิ่งที่ครูได้พร่ำสอนปฏิบัติสืบทอดกันมา บุคคลที่จะทำการเรียนดนตรี
ไทยจะต้องไปฝากตนเป็นศิษย์ของครูที่บ้านหรือสำนักนั้น ๆ และจะต้องไปใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านของครูท่าน มักจะ
ต้องมีผู้ใหญ่พาไปฝากทั้งกินและนอนอาศัยอยู่ในอาศรมนั้นเป็นเวลานานนับปี ครูจึงเปรียบเสมือนบุพการี
ที่คอยพร่ำอบรมสั่งสอนเพื่อให้ได้วิชาไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตน จึงถือได้ว่าครูดนตรีไทยนั้นมีพระคุณต่อ
ศิษย์เป็นอย่างมากเมื่อครูท่านได้ล่วงลับไปแล้วในฐานะศิษย์ที่พึงกระทำคือการทำบุญและรำลึกถึงพระคุณของครู
ผ่านพิธีกรรมความเชื่อที่เรียกว่า “การไหว้ครู”

สมิทร เทพวงศ์ (2548:1-2) ได้อธิบายถึงความสำคัญของพิธีไหว้ครูว่าเป็นการแสดงออกถึงการเคารพ
ครูบาอาจารย์ทางด้านดุริยางคศิลป์ไทยที่สั่งสอนและให้การฝึกหัดอบรมในเรื่องของการไหว้ครูนับเป็น
วัฒนธรรมไทยแบบหนึ่ง เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมการบูชาสัพพัญญู
และมีส่วนที่จะโน้มน้าวจิตใจมนุษย์ให้รักษาคุณความดี ทั้งยังจงใจให้เป็นผู้ที่มีนิสัยอ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยถือเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาติไทยเราที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาหลาย
ชั่วอายุคนแล้ว ถือเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนไทย โดยเฉพาะนักดนตรีไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเรื่องการ
“น้อมรำลึกถึงพระคุณครู และแสดงความเคารพต่อரியบุคคลและผู้มีคุณูปการทั้งหมด 6 ลำดับชั้น
คือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทพยดา ฤาษี พระอริยสงฆ์ ตลอดจนครูมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตอยู่ หรือล่วงลับไปสู่
ปรโลกแล้วก็ตาม” (พินิจ สุวรรณบุญ 2549:49) โดยนัยแล้วพิธีกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ควบคุมมากับการเรียนดนตรี
และผู้เรียนต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกิดขึ้นในพิธีไหว้ครู โดยมีความเชื่อที่ทราบกัน
ทั่วไปว่า “ถ้าเรียนโดยไม่ได้ทำพิธีไหว้ครูหรือครอบครูดังกล่าวแล้ว อาจจะส่งผลให้ไม่เป็นสิริมงคลกับตัวเอง
ซึ่งเป็นการขอโอกาสป้องกันจากเทวดาให้ปกป้องรักษาตัวเรา และเราก็จะเรียนด้วยความสวัสดี”(พิชิต ชัยเสรี,
สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2559)

ในอดีตพิธีไหว้ครูจะจัดขึ้นที่บ้านของครูที่ได้รับการนับถือและมีลูกศิษย์จำนวนมาก เช่น จางวางทั่ว
พาทยโกศล บ้านหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ต่อมาเมื่อศิลปการดนตรีไทยได้รับการบรรจุไว้ใน
หลักสูตรเป็นวิชาเอกระดับอุดมศึกษา จึงได้มีการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ
โดยเริ่มต้นในระยะแรกที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ซึ่งภายหลังการก่อตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วน
ภูมิภาคทั้งหมด 12 แห่ง แต่ละแห่งจึงมีพิธีไหว้ครูประจำปีของการศึกษาด้วย ดังที่อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร
ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยประจำปีไว้ว่า

การไหว้ครูจัดเป็นพิธีใหญ่ถือเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกปี มีการ
ประกอบพิธีเป็นขั้นตอนกระทั่งยึดถือเป็นแบบแผนมาจนถึงปัจจุบัน การบรรเลงปี่พาทย์
ในพิธีไหว้ครูก็เช่นกัน โบราณจารย์ท่านได้กำหนดเพลงและระเบียบวิธีบรรเลงไว้แล้วอย่าง
พอเหมาะสมควรมีหลักมีเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และเป็นสิริมงคลชีวิตของศิษย์
ซึ่งได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมา (ประสิทธิ์ ถาวร, 2558: 43)

วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี เป็นหนึ่งในสถานศึกษาสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม เป็นวิทยาลัยภูมิภาคที่ก่อตั้งเป็นลำดับที่ 7 ได้จัดพิธีไหว้ครุดนตรีไทยเป็นประจำต่อเนื่องกันมาทุกปี ซึ่งพิธีไหว้ครุดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรียังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาขั้นตอนพิธีไหว้ครุดนตรีไทยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในด้านประวัติความเป็นมา บริบทต่าง ๆ ในการจัดพิธีตลอดจนระเบียบในการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาวิชาด้านดุริยางค์ไทย อีกทั้งเป็นศิษย์เก่าของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี จึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องของพิธีไหว้ครุดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบทที่เกี่ยวข้องในการจัดพิธีไหว้ครุดนตรีไทย ตลอดจนระเบียบการบรรเลงของวงปีพาทย์ประกอบในพิธีไหว้ครุของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้กับอนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพิธีไหว้ครุดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี
2. เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องในการจัดพิธีไหว้ครุดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี
3. เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดพิธีไหว้ครุและระเบียบการบรรเลงของวงปีพาทย์ประกอบในพิธีไหว้ครุของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบพิธีและผู้ช่วยประกอบพิธีไหว้ครุดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณาจารย์ ผู้ดำเนินงาน ผู้เข้าร่วมพิธีไหว้ครุดนตรีไทย และผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครุ อีกทั้งได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากฐานข้อมูลห้องสมุดเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าเอกสาร บทความทางวิชาการ ตำรา วิทยานิพนธ์และหนังสือต่าง ๆ พร้อมทั้งสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเพิ่มเติมจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร มุลินธิมนตรี ตราโมท ในพระอุปถัมภ์ฯ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของการจัดพิธีไหว้ครุดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี

กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศก่อตั้งวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 ตามโครงการพัฒนาและจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาคโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์และดุริยางค์ไทย โดยกรมศิลปากรได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ อาจารย์สิริชัยชาญ พักจำรูญ มาปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการ เริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2525 การปฏิบัติงานได้เริ่มประชาสัมพันธ์เพื่อแนะแนวการศึกษาและรับสมัครนักเรียนเพื่อเข้าเรียนในปีการศึกษา 2526

วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี เปิดทำการเรียนการสอนภาคเรียนแรกเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 มีนักเรียนจำนวน 138 คน บุคลากรจำนวน 15 คน โดยได้รับความอนุเคราะห์อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนช่างไม้ (วัดราชา) ถนนพระยาภิรมย์ ตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นอาคารเรียนชั่วคราว และในปีเดียวกันนั้น วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนหลังแรก และย้ายมาทำการเรียนการสอน ณ สถานที่ใหม่ ตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา (ฉัตรพร ดวงสร้อย, 2551:24)

การจัดพิธีไหว้ครูเกิดขึ้นครั้งแรกในปีการศึกษา 2526 ได้ใช้สถานที่ประกอบพิธีในบริเวณโรงเรียน ช่างไม้ ซึ่งเป็นอาคารเรียนชั่วคราวมีเนื้อที่คับแคบ อีกทั้งจำนวนของนักเรียนมีน้อย จึงต้องจัดพิธีรวมกันทั้งฝ่ายดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย และในปีต่อมาจึงได้ย้ายมาทำการเรียนยังสถานที่ปัจจุบัน การจัดพิธีไหว้ครูจึงมีรูปแบบตามที่กรมศิลปากรได้กำหนดไว้ โดยแยกพิธีออกเป็น 2 ฝ่าย คือดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่มีขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2526 ของวิทยาลัยนาฏศิลปะลพบุรีนั้นมีอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูเป็นคนแรก ดังที่อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญได้กล่าวว่า

วิทยาลัยนาฏศิลปะลพบุรี เริ่มจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เปิดภาคเรียนที่ 1 โดยมีอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2532 เนื่องจากในช่วงนั้นผมเป็นผู้อำนวยการที่วิทยาลัยนาฏศิลปะลพบุรีเป็นเวลา 7 ปีด้วยกัน การไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลป์แต่ละแห่งนั้นอาจารย์มนตรี ตราโมทได้ทำพิธีมอบและครอบให้กับครูท่านอื่นที่จะทำพิธีแทนไว้ส่วนหนึ่ง และได้เริ่มให้ผมและครูศิลป์ไปไหว้ครูต่อจากท่านก็แล้วแต่ท่านจะให้ไปไหว้ที่วิทยาลัยไหนบ้างจะมีการสลับกันไป และอาจารย์มนตรีก็ได้ครอบไว้ให้กับครูอีกกลุ่มหนึ่งมี 5 คนด้วยกันคือ อาจารย์สังเวียนทองคำ อาจารย์นัฐพงศ์ โสวัตร อาจารย์บุญช่วย โสวัตร อาจารย์ยงยศ พันธมาศ และลูกชายของครูประสิทธิ์ ถาวร รวมแล้ว 5 คนด้วยกัน แต่ที่วิทยาลัยนาฏศิลปะลพบุรีจะไม่ทราบว่าเป็นใครคนไหนไปทำเพราะจะสลับกันไปในแต่ละปี

(สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2559)

ภาพที่ 1 อาจารย์มนตรี ตราโมท

ที่มา: มุลนิธินันท์ ตราโมท ในพระอุปถัมภ์ฯ

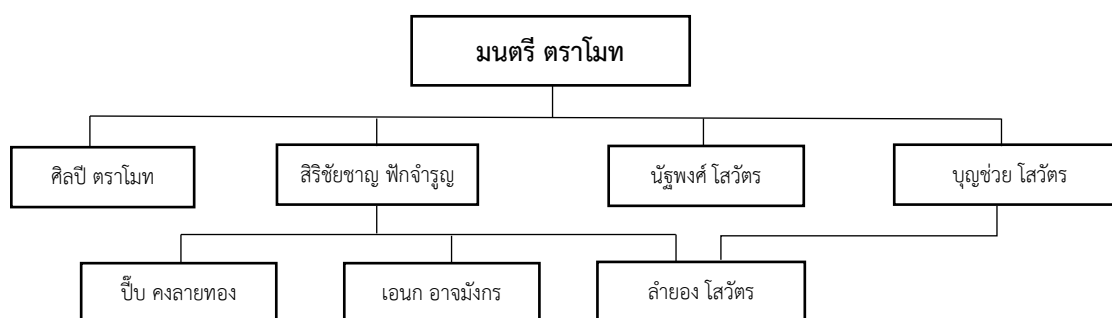
จากการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปะลพบุรีพบว่า นับตั้งแต่ พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบัน มีระยะเวลาการจัดงานติดต่อกันรวม 33 ปี โดยมีผู้ประกอบพิธีไหว้ครูผู้มีคุณวุฒิที่มาจากส่วนกลางคือ วิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร ในระยะหลังได้มีการผลัดเปลี่ยนและคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูตามความพร้อมและความเหมาะสมของผู้รับมอบโองการไหว้ครู ดังที่อาจารย์ลายอง โสวัตร กล่าวว่า “ตอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์มีเพิ่มมากขึ้นครูผู้ทำพิธีมีจำนวนไม่พอและอาจารย์มนตรีได้เสียชีวิตไปแล้ว เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของครูท่านอื่น ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเพิ่มพิธีขึ้นและเนื่องจากครูบางท่านที่ได้รับมอบมาแล้วบางท่านไม่สามารถทำพิธีได้เนื่องจากปัญหาทางด้านสุขภาพ” (ลายอง โสวัตร, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559)

สำหรับลำดับปีและรายนามของผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ มีดังนี้

ตารางที่ 1 ลำดับปีและรายนามผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยวิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี

ที่	ปี พ.ศ.	รายนามผู้ประกอบพิธีไหว้ครู
1.	พ.ศ. 2526 – 2532	อาจารย์มนตรี ตราโมท
2.	พ.ศ. 2533 – 2534	อาจารย์ศิลป์ ตราโมท
3.	พ.ศ. 2535 – 2546	อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
4.	พ.ศ. 2547	อาจารย์บุญช่วย โสวัตร
5.	พ.ศ. 2548 – 2552	อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
6.	พ.ศ. 2553	อาจารย์นัฐพงศ์ โสวัตร
7.	พ.ศ. 2554	อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
8.	พ.ศ. 2555	อาจารย์บุญช่วย โสวัตร
9.	พ.ศ. 2556	อาจารย์เอนก อัจฉกร
10.	พ.ศ. 2557	อาจารย์ลายอง โสวัตร
11.	พ.ศ. 2558	อาจารย์เอนก อัจฉกร
12.	พ.ศ. 2559	อาจารย์ป๊อบ คงลายทอง

ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยมีจำนวนทั้งหมด 8 ท่าน สามารถแบ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผู้ที่ประกอบพิธีที่เป็นต้นแบบตำราอ่านโองการไหว้ครู ได้แก่ อาจารย์มนตรี ตราโมท 2. กลุ่มผู้ที่ประกอบพิธีไหว้ครูที่รับมอบโองการไหว้ครูในสายของอาจารย์มนตรี ตราโมท ได้แก่ อาจารย์ศิลป์ ตราโมท อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ อาจารย์นัฐพงศ์ โสวัตร อาจารย์บุญช่วย โสวัตร 3. กลุ่มผู้ประกอบพิธีที่รับมอบโองการไหว้ครู ในชั้นรองลงมา ได้แก่ อาจารย์ป๊อบ คงลายทอง อาจารย์เอนก อัจฉกร ได้รับมอบโองการไหว้ครูจากอาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ และอาจารย์ลายอง โสวัตร ได้รับมอบโองการไหว้ครูจากอาจารย์ผู้ประกอบพิธี 2 ท่าน คือ อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ และอาจารย์บุญช่วย โสวัตร

แผนภาพที่ 1 ลำดับการรับมอบโองการไหว้ครูของผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี

1. บริบทของพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี

องค์ประกอบของพิธีไหว้ครูที่มีความสำคัญ ประกอบด้วย อาคารสถานที่ ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูผู้ช่วย ผู้ประกอบพิธี ผู้เข้าร่วมพิธีโองการเพื่ออัญเชิญเทพและครูต่าง ๆ เข้าสู่พิธีวงปี่พาทย์ที่ทำหน้าที่บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีอ่านโองการ เครื่องสังเวท เครื่องบูชากระยาบวช รวมถึงการกระทำอื่น ๆ เพื่อบูชาครู จนกระทั่งบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำพิธีไหว้ครู ได้แก่ การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ความหมายของเพลงหน้าพาทย์และการเรียกเพลงหน้าพาทย์

a. อาคารสถานที่ในการประกอบพิธี

แผนผังในการจัดพิธีไหว้ครูมีความจำเป็นที่จะต้องจัดไปทางทิศไหน และ “จะต้องเป็นไปตามสถานที่ในการจัดงานตามความสะดวกและความเหมาะสม แต่ทิศที่เป็นมงคลคือทิศตะวันออกหรือทิศเหนือแต่บางครั้งด้วยความจำเป็นและความเหมาะสมของสถานที่ก็ต้องจัดตามทิศทางที่สะดวก” (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559) โดยสถานที่จัดพิธีไหว้ครูในปัจจุบัน คือ หอประชุมวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี ซึ่งมีเวทีหันหน้าไปทางทิศตะวันออกตามรูปแบบของสถานที่จัดงานที่เหมาะสม

b. บริเวณปราสาทสำหรับตั้งเครื่องสังเวทและเครื่องสังเวท

การจัดสถานที่สำหรับตั้งเครื่องสังเวทต้องจัดยกแท่นสูง ทำลดหลั่นให้ถูกต้อง ระดับสูง ต่ำ ของเครื่องสังเวทเจ้าที่เราจะอัญเชิญมาตั้ง และตั้งให้เป็นหมวดหมู่ เครื่องสังเวทเจ้าครูที่จะเชิญมาตั้งในการประกอบพิธีไหว้ครู ควรจะมีครบถ้วนตามที่มีอยู่ในคำอ่านโองการไหว้ครูเป็นอย่างน้อย สำหรับการไหว้ครูดนตรีไทยมีการเชิญมาตั้งจำนวน 9 เครื่อง ได้แก่ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระวิฆณุกรรม พระปัญจสีขร พระพรคนธรรพ พระพิฆเนศ พระครุฑาษี และพระพิราพ โดยตั้งอยู่ในบริเวณเวทีภายในอาคารหอประชุม

นอกจากนี้อาจารย์สิริชัยชาญ พักจำรูญ กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งเครื่องบูชาเทวดาที่มีลักษณะเฉพาะของพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี ซึ่งจัดแยกออกไปภายนอกอาคารหอประชุม ดังนี้

วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีจะมีบูชาเทพเจ้ากลางแจ้งที่แปลกกว่าที่อื่นจะตั้งเครื่องบูชากลางแจ้ง จะมีการไหว้ครูหนังสือตอนเช้า จะไหว้ครูดนตรี นาฏศิลป์พร้อมกันระหว่าง การไหว้ครูหนังสือเสร็จ เราจะต้องมาทำพิธีไหว้เทวดากลางแจ้งก่อนไม่ว่าจะเป็นที่ความเชื่อ และที่ได้พบเห็นเองคือว่าที่ตั้งของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีนี้เป็นวังชั้นนอกของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่แรกไม่เชื่อว่าจะเป็นแบบนั้นจริง ๆ เพราะอยู่ไกลจากวังนารายณ์ แต่พระท่านแนะนำมีคนแนะนำให้บูชากลางแจ้งก็ได้ทำไป ตอนถวายเครื่องสังเวทได้มีสิ่งมหัศจรรย์เกิดขึ้นพอถวายเครื่องเสร็จปรากฏว่าพระอาทิตย์ทรงกลด เพราะตอนที่ถวายครูได้ขอไปว่าหากสถานที่นี้เป็นบริเวณของพระราชวังจริงมีเทวดารักษาคุ้มครองขอให้ประจักษ์ก็เห็นพระอาทิตย์ทรงกลดแบบนี้ 2 ปีซ้อนเพราะฉะนั้นตรงนั้นจะต้องมีเครื่องตั้งพิเศษกลางแจ้งเฉพาะวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี องค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ก็จะประกอบไปด้วย เครื่องสังเวทเจ้าครูบาอาจารย์ทางด้านดนตรี เครื่องดนตรี เครื่องสังเวทบูชากระยาบวชเค็ม หวาน หัวหมู บายศรีพร้อม ธูปเทียน เทียนเงิน เทียนทอง เทียนชัย (สิริชัยชาญ พักจำรูญ, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2559)

ภาพที่ 1 – 2 ประำพิธีในการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี
ที่มา: วิทยา จัวยงษ์, 9 มิถุนายน 2559

c. ผู้ประกอบพิธีและผู้ช่วยประกอบพิธีไหว้ครู

พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีมีบุคคลที่เป็นหลักเรียกว่า “ผู้ประกอบพิธี” ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้รับการเลือกสรรตามแบบโบราณราชประเพณีตามลำดับได้แก่ อาจารย์มนตรี ตราโมท อาจารย์ศิลป์ ตราโมท อาจารย์สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ อาจารย์นัฐพงษ์ โสวัตร อาจารย์บุญช่วย โสวัตร อาจารย์ลายอง โสวัตร อาจารย์เอนก อาจมังกร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์จะเป็นผู้กำหนดให้วิทยาลัยนาฏศิลป์แต่ละแห่งประชุมการจัดพิธีไหว้ครูขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อกำหนดผู้ประกอบพิธีตามความเหมาะสมของแต่ละวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั่วประเทศ ซึ่งในปีการศึกษา 2559 ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้มาทำพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีคือ อาจารย์ป๊อบ คงลายทอง (วิทยา จัวยงษ์, สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2558)

อาจารย์นัฐพงศ์ โสวัตร ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเตรียมพร้อมของผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ดังนี้

ต้องเตรียมร่างกาย เตรียมใจของตัวเองให้พร้อมที่เราจะต้องไปทำพิธีไหว้ครูของแต่ละแห่งอย่างน้อยคือ 2-3 วัน เตรียมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพ ทางใจ ทางกายก็คือ ตั้งแต่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มตำราต่าง ๆ จัดเตรียม กระบวนการต่าง ๆ เราก็ต้องเตรียมทบทวน จะต้องทำอะไรบ้าง เตรียมทุกอย่างในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา ที่เราจะไปเป็นประธานผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ทางด้านจิตใจก็ต้องทำจิตใจให้ใสสะอาดปราศจากสิ่งมัวหมองต่าง ๆ นานา ที่สำคัญที่สุดคือต้องทำร่างกายให้สะอาด สระผม ชำระล้างร่างกายให้สะอาด และมีการสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ มีการไปร่วมฟังพระสวดมนต์เย็น เป็นหน้าที่ที่เราต้องทำ (นัฐพงศ์ โสวัตร, สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2559)

ในอีกส่วนหนึ่ง นอกจากผู้ประกอบพิธีแล้ว “ผู้ช่วยประกอบพิธี” ก็จะมีบทบาทที่สำคัญเพื่อช่วยดำเนินการให้พิธีไหว้ครูดนตรีไทยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งผู้ดูแลเมื่อสมัยก่อนก็จะเป็นนางทรัพย์ ตราโมท ภรรยาของอาจารย์มนตรี ตราโมท ในตอนหลังก็จะมีอาจารย์ดนตรี ตราโมท ที่เป็นบุตรสาวเป็นผู้ดูแลเรื่องนี้ บุคคลทั้งสองท่านนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการตั้งศิระะครูและการจัดวางเครื่องสังเวทเป็นอย่างดี “โดยเวลาอาจารย์มนตรีไปเป็นผู้ประกอบพิธีที่ใด ก็จะได้ติดตามไปสังเกตการณ์และเป็นผู้ช่วยในพิธีนั้น ๆ ด้วย” (ดนตรี ตราโมท, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2559)

ภาพที่ 3 ผู้ประกอบพิธีไหว้ครู และผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี
(ภาพจากทางซ้ายมือ ได้แก่ อาจารย์ดนตรี ตราโมท และ อาจารย์ป๊อบ คงลายทอง)
ที่มา: วิทยา จัวยวงษ์, 9 มิถุนายน 2559

อาจารย์ป๊อบ คงลายทอง ได้กล่าวถึงการได้รับเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานีประจำปี พ.ศ. 2559 ไว้ดังนี้

จริง ๆ ไม่เคยคิดว่าจะได้เป็นผู้ที่จะมาทำพิธีครั้งนี้ จนกระทั่งครบวาระของคุณครูด้วยอายุมากขึ้น จึงมีการถ่ายทอดให้ครูศิลป์ ครูสิริชัยชาญเป็นผู้ทำพิธีโดยใช้ตำราของอาจารย์มนตรี ตราโมท และด้วยการจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ขึ้นอีกหลายแห่ง จึงจำเป็นต้องมีผู้ทำพิธีมากขึ้นเพื่อแบ่งเบาครูผู้ทำพิธี และมีการคัดเลือกผู้อ่านโองการขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบพิธีมีจำนวนน้อย โดยผมเป็นหนึ่งในจำนวนของผู้ที่คุณสมบัติครบถ้วน เหมาะสมที่จะเป็นผู้ทำพิธีไหว้ครูที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ประกอบพิธี โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีฯ เป็นองค์ประธานในพิธี และครูสิริชัยชาญ พักจำรูญ เป็นผู้ทำพิธีมอบโดยใช้ตำราของอาจารย์มนตรี ตราโมท ซึ่งเป็นตำราพิธีไหว้ครูที่มาจากการคัดลอกด้วยลายมือของกรมศิลปากร (ป๊อบ คงลายทอง, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2558)

ภาพที่ 4 ตำราไหว้ครูฉบับของอาจารย์มนตรี ตราโมท
กรมศิลปากรจัดสร้างสำหรับมอบให้แก่ผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู
ในวาระฉลองครบรอบ 99 ปี กรมศิลปากร
ที่มา: ผู้วิจัย, 9 มิถุนายน 2559

d. ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครู

การคัดเลือกผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ “จะคัดเลือกโดยการพูดคุยตามความเหมาะสม อย่างเช่นถ้าบรรเลงในวิทยาลัยของเราเอง จะคัดเลือกจากความเป็นอาวุโสก่อน ผู้ที่มีอายุน้อยก็จะให้ไปช่วยทางด้านอื่นเช่นผู้ช่วยผู้ประกอบพิธี แต่ถ้าจะไปบรรเลงข้างนอกเราจะคำนึงถึงการสอนเป็นหลัก” (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559)

ในการเตรียมตัวก่อนการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์อาจารย์ณรงค์ฤทธิ์ กล่าวว่า

ส่วนใหญ่ผู้ที่บรรเลงเพลงหน้าพาทย์จะไปฟังพระสวดมนต์เย็นเพื่อเป็นการขอความสวัสดีมงคลให้กับตัวเอง โดยส่วนตัวแล้วจะเข้าร่วมพิธีสวดมนต์เย็นและทำบุญถวายภัตตาหารตอนเช้าปฏิบัติตนมาทุกปีที่มีพิธีไหว้ครู อยู่ร่วมฟังพระสวดและช่วยกิจกรรมต่างๆ ของวิทยาลัยรับน้ำพระพุทธรูปจากพระสงฆ์เพื่อความเป็นสิริมงคลทุกปีแล้วจึงเข้าสู่พิธีดุริยางคศิลป์ ส่วนผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์คนอื่น ๆ ส่วนใหญ่ก็จะเข้าร่วมพิธีสวดมนต์เย็นและพิธีสงฆ์เกือบทุกคนแต่เนื่องด้วยหน้าที่อาจจะไม่ได้นั่งฟังพระสวดตลอด เพราะต้องดูแลนักเรียนในการบรรเลงบ้าง บริการพระสงฆ์บ้างทำหน้าที่อื่น ๆ บ้าง แต่จะอยู่ในพิธีกันตลอด (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559)

ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่นได้กล่าวถึงการฝึกซ้อมการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูว่า

การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ตามปกติหลังจากที่ได้รับการครอบเพลงองค์พระพิราพแล้ว จนกระทั่งได้ต่อเพลงจบแล้ว ครูท่านได้สั่งไว้ว่า ไม่ว่าคุณครูจิรัส อาจณรงค์ กิติ คุณครูสมพงษ์ นุชพิจารณ์ กิติ ครูศักดิ์ดา คำศิริ ท่านได้สั่งไว้ว่าก่อนที่จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ให้ทำการซ้อมร่วมกัน และซ้อมเพลงหน้าพาทย์ในวันพฤหัสบดีให้จัดรูปเทียนดอกไม้ บอกเล่าครูบาอาจารย์เป็นจารีตอย่างหนึ่ง เช่น ถ้าเรารู้ว่าจะไหว้ครูสัปดาห์หน้าสัปดาห์นี้เราก็จะฝึกซ้อมเพลงหน้าพาทย์กัน ส่วนวันอื่น ๆ ก็ตั้งจิตอธิษฐานนึกถึงครูบาอาจารย์และซ้อมเพลงอื่น ๆ ได้ (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559)

ภาพที่ 5 ผู้บรรเลงในวงปีพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี
ที่มา: วิทยา จัวยงษ์, 9 มิถุนายน 2559

ในด้านคุณสมบัติของผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย จะต้องเป็นผู้ที่บวชเรียนมาแล้วอายุ 25-30 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีและต้องได้รับการมอบเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงตามลำดับขั้นตอนจากครูผู้ทำพิธีไหว้ครูและต้องมีความสามารถทางด้านดนตรีและมีความแม่นยำในการบรรเลง และที่สำคัญคือจะต้องได้รับการครอบถึงเพลงองค์พระพิราพ (เต็มองค์)

e. คณะผู้ดำเนินงานและผู้เข้าร่วมพิธี

ผู้เข้าร่วมในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย คือ นักเรียน นักศึกษา ศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครองและครูวิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี รวมถึงนักเรียนจากโรงเรียนอื่น ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการดนตรีไทยในจังหวัดปทุมธานีเข้าร่วมในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ผู้เข้าร่วมงานส่วนใหญ่มีความเชื่อในการเข้าร่วมพิธีกรรมไหว้ครูว่า “เป็นพิธีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีการอันเชิญครูเทพเทวดาทั้งหลายอีกทั้งสิ่งที่ยังมองไม่เห็น ตามความเชื่อคนไทย และเพื่อขอขมาลาโทษแก่ครูบาอาจารย์ ทั้งท่านผู้ที่มีชีวิตก็ดี เสียชีวิตไปแล้วก็ดี ทั้งที่รู้ก็ดี ไม่รู้ก็ดี” (ยุทธศักดิ์ เชื้อพราหมณ์, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2559)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น อาจารย์ภาควิชาดุริยางค์ไทยวิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคณะผู้ดำเนินงานและผู้เข้าร่วมพิธีไว้ดังนี้

การแบ่งหน้าที่จัดเตรียมความรับผิดชอบในการจัดพิธีไหว้ครู ของวิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานีจะมีการไหว้ครูเป็น 2 ส่วน คือ ไหว้ครูสามัญกับไหว้ครูศิลปะ ไหว้ครูศิลปะก็จะแยกออกเป็น 2 แห่งคือ ไหว้ครูดุริยางค์ศิลป์และไหว้ครูนาฏศิลป์ ตามการปฏิบัติหน้าที่ก็จะมีส่วนจากวิทยาลัย นอกจากจะได้คำสั่งจากวิทยาลัยแล้วเราก็จะมีการช่วยเหลือแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเรื่องการนำโต๊ะมาตั้งเป็นปะรำพิธีทุกคนก็จะช่วยกันเพราะถือว่าเป็นงานครูทุกคนก็จะตั้งใจตั้งใจทำงานเพื่อบูชาครู แต่ก็จะมีการพูดคุยทำเป็นขั้นตอน เช่น สัปดาห์หน้าจะมีการไหว้ครู เสาร์ อาทิตย์ก็จะนัดกันมาทำความสะอาดเครื่องดนตรีเพื่อเตรียมพร้อม ขึ้นตั้งบูชาหรือเทียบเสียงเครื่องดนตรีต่าง ๆ พอถึงวันจันทร์ก็จะจัดโต๊ะเตรียมเครื่องดนตรีไปประดับประดาให้สวยงาม จะช่วยกันทำงานจนวินาทีสุดท้าย ก่อนหน้านั้นก็จะมีการประชุมแบ่งงานกันในการจัดเครื่องและแบ่งภาระหน้าที่ เช่น จัดวงบรรเลงเพลงไหมโรงเย็น ไหมโรงเช้า จัดวงบรรเลงเพลงสาธการจะมีการประชุมทุกครั้งก่อนการจัดงาน (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559)

จากการศึกษาในด้านบริบทที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงสถานที่ในการจัดพิธีไหว้ครูไปตามลักษณะความเหมาะสมของขนาดและจำนวนของผู้เข้าร่วมพิธีในแต่ละปี โดยยังคงรูปแบบที่อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้วางรากฐานเกี่ยวกับการจัดปะรำพิธีไว้ทุกประการ แต่จะได้เพิ่มการตั้งบูชากลางแจ้งสำหรับเทวดา ผู้รักษาสถานที่ตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น การดำเนินงานจะมีการวางแผนและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน ก่อนจะมีพิธีไหว้ครูล่วงหน้า 1 สัปดาห์จะมีการทำความสะอาดเครื่องดนตรีเพื่อนำไปบูชา มีการเทียบเสียงเครื่องดนตรีที่จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ช่วยกันทำงานตกแต่งสถานที่ให้สวยงามและเหมาะสม

2. ขั้นตอนการจัดพิธีไหว้ครูและระเบียบการบรรเลงของวงปีพาทย์ประกอบในพิธีไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลปปทุมธานี

อาจารย์ดนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงลักษณะแบบแผนและองค์ประกอบของพิธีไหว้ครู ไว้ดังนี้

1. สถานที่ต้องเหมาะสมกับจำนวนคนที่มาร่วมงาน
 2. ปะรำพิธีที่จะจัดงาน
 3. ผู้อ่านโอองการ
 4. ผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีไหว้ครู
 5. วงปีพาทย์ในพิธี
 6. ผู้เข้าร่วมในพิธี
- และที่สำคัญที่สุดคือ พิธีสงฆ์จะต้องมีการนิมนต์พระมาสวดพุทธมนต์เย็น และฉันภัตตาหารเช้าก่อนที่จะเริ่มพิธีไหว้ครู ครูที่ทำพิธีและผู้ที่จะครอบหรือรับมอบจะต้องเข้าร่วมในพิธีสงฆ์เพื่อรับศีลชำระล้างจิตใจก่อนที่จะทำพิธีไหว้ครูอย่างน้อยต้องรับศีล 5 และปฏิบัติศีล 5 ให้

ได้ ปกติแล้วผู้ประกอบพิธีจะต้องถือศีล 5 และผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีก็จะถือศีล 5 เช่นเดียวกัน เหตุผลเพื่อความเป็นสิริมงคล ทำตนให้เป็นคนดีเป็นที่เลื่อมใสและนับถือของคนทั่วไป เพราะครูผู้ทำพิธีจะต้องมีคนมากราบไหว้ให้ความเคารพนับถือเป็นที่ยอมรับของคนที่มา ร่วมในพิธี(ดนตรี ตราโมท, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2559)

อาจารย์ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางค์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี ได้กล่าวถึง แนวปฏิบัติในการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีไว้ดังนี้

พิธีไหว้ครูดนตรีของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี เป็นจารีตประเพณียึดแนวทางปฏิบัติ ที่อาจารย์มนตรี ตราโมท วางไว้ทุกอย่างโดยเฉพาะการไหว้ครูดุริยางค์ศิลป์นี้จะไม่มีการ เปลี่ยนแปลงอะไรจะเป็นไปตามขั้นตอนโดยตลอดมาตั้งแต่ประธานเริ่มจุดธูปเทียน ไปจนกระทั่งส่งครู ผู้ประกอบพิธีก็จะเคร่งครัดในระเบียบปฏิบัติ อย่างที่สังเกตเห็นครูผู้ที่ ได้รับการครอบ เป็นผู้ประกอบพิธี ในปีหนึ่ง ๆ จะต้องไปสังเกตการณ์ลำดับขั้นตอนที่ครู ผู้ใหญ่ทำพิธีเช่น ครูบุญช่วยก่อนที่จะทำจะประกอบพิธีไหว้ครูท่านจะไปดูครูผู้ใหญ่ทำ พิธีก่อนว่าขั้นตอนเป็นอย่างไรตั้งแต่ต้นจนจบพิธี ทุกคนจะเคร่งครัดในระเบียบปฏิบัติ แต่ ลำดับขั้นตอนบางปีจะตัดบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะไม่ตัด จะทำพิธีเต็ม แต่บางครั้งมีการประกอบ พิธีช้า ผู้ประกอบพิธีกลัวเวลาในการถวายเครื่องสังเวยจะเลยเวลาก็จะให้ผู้บรรเลงเพลงหน้า พาทย์ให้สั้นลงเช่นการตีรัวจากที่จะต้องบรรเลงยาวก็ให้ตัดลงเพื่อให้เวลากระชับขึ้นทันเวลา ในการถวายเครื่องสังเวย (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559)

พิธีไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี แบ่งขั้นตอนการจัดงานจะแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ พิธีช่วง เย็นวันพุก่อนวันเริ่มพิธีไหว้ครู ประกอบด้วยพิธีสวดมนต์เย็น การบรรเลงถวายมือของศิษย์เก่าจากสำนักการ สังคีต และสถาบันต่าง ๆ ที่มาร่วมในการบรรเลงถวายมือพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์

แบบแผนและกระบวนการสืบทอดพิธีไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีในปัจจุบันนั้น เป็นไปตามที่ อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้วางรากฐานไว้ให้ทุกประการเช่นเดียวกันกับวิทยาลัยนาฏศิลป์แห่งอื่น ๆ โดยผู้ประกอบพิธีส่วนใหญ่เป็นผู้รับมอบโอนการไหว้ครูโดยตรงจากอาจารย์มนตรีและยังคงรักษารูปแบบของ พิธีไหว้ครูไว้ดังเช่นที่อาจารย์บุญช่วย โสวัตร อธิบายว่า “ขั้นตอนและพิธีการไหว้ครูทุกอย่างเป็นไปตาม แนวทางแบบแผนของอาจารย์มนตรี ตราโมท ทุกอย่างไม่เป็นอะไรพิเศษหรือเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง” (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2559)

สำหรับขั้นตอนในการประกอบพิธีนั้น ภายหลังจากที่ทำพิธีไหว้ครูสามัญเสร็จแล้วก็เริ่มพิธีไหว้ครู ดนตรีไทย ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีไหว้ครู จะนำดอกไม้ ธูปเทียนเข้ามาร่วมในพิธี หลังจากผู้เข้าร่วมพิธีและแขกที่มา ในงานนั่งประจำที่เรียบร้อยแล้ว พิธีไหว้ครูจึงเริ่มขึ้นเวลา 9.50 น. โดยผู้ประกอบพิธีเข้านั่งประจำที่ โดยมี ผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีนั่งด้านข้างซ้ายมือของผู้ทำพิธี ประธานในพิธีจุดเทียน ธูป บูชาพระรัตนตรัย ปี่พาทย์ บรรเลงเพลงสาธุการ เสร็จแล้วประธานในพิธีกลับไปนั่งที่ ผู้ประกอบพิธีจึงเริ่มทำพิธีไหว้ครูและพิธีครอบเป็น ลำดับต่อไป

ลำดับและขั้นตอนในการครอบครูสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีไหว้ครูและครอบครูที่เป็นนักเรียนนักศึกษาของ วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี เป็นดังนี้

ทางสถานศึกษาจะเป็นผู้จัดเตรียมขันก้านลให้ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการครอบ ส่วนดอกไม้ที่เตรียมมาก็เหมือนการเตรียมดอกไม้มาบูชาพระ เช่น ดอกดาวเรือง ดอกบัว แต่ที่นิยมคือ ดอกดาวเรืองเพื่อความเจริญรุ่งเรือง สดใส เงินก้านลที่ใส่ในขันครอบปัจจุบัน

จะใส่ที่ 24 บาท เมื่อก่อนจะเริ่มจากค่ากำหนดที่ หกสลึงแต่ทางวิทยาลัยมีการกำหนดที่
ชัดเจนในการครอบจะกำหนดที่ 24 บาท แต่ผู้ที่ได้รับมอบจะกำหนด 36 บาท ขึ้นกำหนดของ
ผู้ที่ทำพิธีจะใส่ที่ 336 บาท นักศึกษาของวิทยาลัยจะมีการกำหนดการครอบไว้ตามลำดับ
ผู้ที่เข้าใหม่หรือการเรียนเอกสาขาลงจะให้ครอบฉิ่งเพื่อความเป็นสิริมงคลส่วนเด็กปีพาทย์เด็ก
เข้าใหม่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ครอบสาธูการ ม.3 ครอบเพลงตระโหมโรง ม.5 ครอบเพลงโหม
โรงกลางวัน ปริญญาตรีปี 1 เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ปริญญาตรีปี 2 รับมอบการไปเป็นครู
ตามลำดับการเรียน (ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2559)

สำหรับบุคคลที่เป็นศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกทั่วไปที่มีความประสงค์จะเข้ารับการครอบนั้น จะต้อง
แจ้งให้ผู้ดำเนินงานทราบก่อนที่จะเข้ารับการครอบ และต้องมีผู้รับรองความรู้ความสามารถทางดนตรีว่า
สามารถครอบได้ตามลำดับขั้นที่กำหนด เช่น การครอบฉิ่ง การครอบเพลงสาธูการ การครอบเพลงหน้าพาทย์
ต่าง ๆ เป็นต้น แต่สำหรับบุคคลภายนอกและแขกรับเชิญที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการดนตรี ก็จะได้รับพิธีjem
หน้าผากเพื่อความเป็นสิริมงคลได้ โดยจะมีการเตรียมขันกำไลให้เช่นกัน นอกจากนี้จะต้องมีการจัดเตรียม
ขันกำไลให้แก่ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามจำนวนนักดนตรีแยกออกไปจากผู้ร่วมในพิธีไหว้ครู เพื่อใช้สำหรับ
บูชาครูเทพยดา และขอขมาครูในกรณีที่เกิดความผิดพลาดในขณะที่กำลังบรรเลงวงปีพาทย์พิธีด้วย

ภาพที่ 6-7 ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูขณะกำลังทำพิธีjemและครอบแก่อำจารย์ นักเรียน นักศึกษาและผู้เข้าร่วมงาน
ที่มา: วิทยา จุ้ยวงษ์, 9 มิถุนายน 2559

สำหรับเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบการอ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์
ลพบุรี มีลำดับเพลงและความหมายดังนี้

1. สาธูการกลอง หมายถึง การบูชาครูบาอาจารย์
2. ตระสันนิบาต หมายถึง อันเชิญเทพยดาทั้งหลาย
3. พรหมณ์เข้า หมายถึง เชิญครูเทพเข้ามาในพิธีเกี่ยวกับดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องบูชา
4. เพลงโหมโรง หมายถึง เชิญทั้งหมดกล่าวถึงเทวดาทั้งหมด
5. ตระนารายณ์บรรทมลินธุ์ หมายถึง เชิญพระนารายณ์
6. บาทสกุณี หมายถึง เชิญพระนารายณ์หรือพระราม
7. โคมเวียน หมายถึง อันเชิญเทพยดา
8. ตระพระปรคนธรรพ หมายถึง เชิญเทพเจ้าที่อยู่ในเครื่องหนังตะโพน
9. เสมอเถร หมายถึง อันเชิญถึงที่ประทับแล้ว
10. ตระเชิญ หมายถึง เชิญเทพเข้ามาในพิธี

11. ตระพระพิราพเต็มองค์ หมายถึง เชิญพระพิราพ
 12. นั่งกิน หมายถึง เชิญมาเสวย
 13. เซ่นเหล้า หมายถึง เชิญองค์พระพิราพมาเสวย
 14. เสมอเข้าที่ หมายถึง เชิญเทพเข้าที่ในทิพวิมานของท่าน
 15. มหาชัย หมายถึง การพรมน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล เอาฤกษ์ เอาชัยในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย
 16. พรหมณ์ออก หมายถึงเชิญเทพออกจากพิธี
- (ปั๊บน คงลายทอง, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2558)

จากการศึกษาระเบียบการบรรเลงของวงปี่พาทย์ประกอบในพิธีไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลปบุรีรัมย์ พบว่า การเรียกเพลงหน้าพาทย์นั้น “ขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงเพลงในตำราไหว้ครูหรือผู้ประกอบพิธีจะเรียกเป็นสำคัญ” (สุพิศชา ผดุงสุทธิ, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2559) “ถ้ามีเวลาน้อยก็ให้เรียกตามความเหมาะสมดูตามสถานการณ์แต่เท่าที่เคยทำมายังไม่เคยตัดจะเรียกครบทุกเพลงเพราะเวลาท้นอยู่ แต่ครูปั๊บนท่านเคยบอกว่าเคยมีบางที่ที่ประธานมาซำก็ต้องทำแบบเร่ง ๆ แต่เพลงก็ท้น แต่ครูสิริชัยชาญเคยบอกว่าเพลงเราสามารถเพิ่มและตัดได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่ผู้ทำพิธีพิจารณา” (เอนก อัจฉกร, สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2559) แต่อย่างไรก็ตามผู้บรรเลงจะต้องให้ความสำคัญกับแนวการบรรเลงที่แสดงถึงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังที่

อาจารย์พลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง ผู้บรรเลงปี่ในประกอบพิธีไหว้ครูของวิทยาลัยนาฏศิลปบุรีรัมย์ อธิบายว่า

สำนวนเพลงหน้าพาทย์เป็นมือฆ้องที่ใช้กลุ่มเสียงที่ฟังแล้วโน้มหน้าให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ทรงพลัง เข้มแข็ง ยำเกรงในอำนาจของเสียงที่บรรเลงออกมา ส่วนมากจะใช้เสียงที่ยาว หรือยืนอยู่เสียงใดเสียงหนึ่งนาน ๆ คล้ายกับเสียงสวดมนต์คาถา สรรเสริญให้เกิดความเป็นมงคลกับงานนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดี การเป่าปี่ในจะมีลักษณะเฉพาะการเป่าปี่ ในเพลงหน้าพาทย์จะต้องเป่าด้วยความเคารพสักการะบูชา ด้วยสำนวนกลอนที่ยึดไปกับมือฆ้องแทบจะไม่ต้องแปลทำนองเป็นอย่างอื่น ให้ยุ่งยาก สับสน ซึ่งฟังดูแล้วไม่เรียบร้อย ประมาณว่า ไม่ให้ความเคารพในบทเพลง

(พลณศักดิ์ ทรัพย์บางยาง, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2559)

ในขณะเดียวกันในการบรรเลงระนาดเอกประกอบพิธีไหว้ครูอาจารย์สุพิศชา ผดุงสุทธิ อธิบายถึงการบรรเลงระนาดเอกไว้ดังนี้

จะบรรเลงแนวปานกลางไม่เร็วและไม่ช้าจนเกินไป เพื่อให้เพลงที่บรรเลงออกมานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ สง่างาม สำนวนกลอนเพลงที่ใช้ในการบรรเลงต้องเรียบร้อยไม่โลดโผน ตีเกาะไปกับทำนองหลักให้มากที่สุด น้ำหนักในการขึ้นเพลงลงเพลงต้องมีความชัดเจน เน้นที่เสียง ขึ้นตามเนื้อเพลงของทำนองหลัก ถ้ามีการบรรเลงผิดพลาดจะนำขึ้นและเงินก้านลงไปใส่บาตรและระลึกถึงครูขอโทษกรรมต่อครูในสิ่งที่ผิดพลาดไปเพื่อไม่ให้บาปและเกิดสิ่งไม่ดีเกิดโทษภัยอันตรายต่าง ๆ กับตัวเรา (สุพิศชา ผดุงสุทธิ, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2559)

เมื่อเสร็จขั้นตอนการไหว้ครูและครอบแก้วศิษย์ทุกคนแล้ว ประธานจะกล่าวบูชาขอยุติการประกอบพิธีไหว้ครู ขอสมาธิในสิ่งที่ผิดพลาดและขอความเป็นสิริมงคลจงมีมาสู่สถานที่ผู้สถาบันที่จัดพิธีกรรมนี้

สู่ศิษยานุศิษย์และผู้เข้าร่วมในพิธีนี้โดยทั่วกัน คนตรีบรรเลงเพลงเชิดและเพลงกราวรำจบทีให้ครุฑดนตรีไทยอย่างมีพิธีรีตอง

จากการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนและเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีให้ครุฑพบว่า มีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามแต่ที่ผู้ประกอบพิธีเป็นผู้กำหนด แต่จะใช้ลำดับพิธีการและเพลงหน้าพาทย์ตามตำราโองการให้ครุฑที่ได้รับมอบมาจากอาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์จะต้องบรรเลงในลักษณะที่เกาะกุมเข้ากับทำนองหลักเพื่อแสดงความเคารพต่อพิธีกรรมและเพื่อแสดงความศรัทธา ทั้งนี้เพื่อเป็นการน้อมนำจิตใจของผู้เข้าร่วมงานให้ได้รับสวัสดิมงคลตามความประสงค์ของผู้ดำเนินงาน และจะเห็นได้ว่านอกจากผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะมาร่วมบูชาครูแล้วยังเป็นการบรรเลงถวายมือของศิษย์เก่าจากสถาบันต่าง ๆ มาพบปะสังสรรค์กันระหว่างครูอาจารย์ นักเรียนและศิษย์เก่าอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ยังมีข้อจำกัดบางประการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับพิธีให้ครุฑของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2526 – 2538 ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน เนื่องจากในปัจจุบันเอกสารหลักฐานทางราชการย้อนหลังที่เกี่ยวข้องบางส่วนได้ถูกทำลายตามระเบียบราชการ และผู้ประกอบพิธีให้ครุฑบางท่านได้ถึงแก่กรรม ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลชั้นทุติยภูมิบางส่วนเพื่อนำมาประกอบเสริมกันให้มีความสมบูรณ์ เช่น สำเนาภาพถ่ายพิธีให้ครุฑดนตรีไทยจากพื้นที่ภาคสนามในแต่ละปี สำหรับในกรณีของข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลในตระกูลตราโมท ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจารย์ดนตรี ตราโมท ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะผู้สืบสายสกุลที่มีประสบการณ์ตรงร่วมสมัยกับบุคคลในพื้นที่ภาคสนาม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพิธีให้ครุฑดนตรีไทยวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละด้าน คือ ในด้านประวัติความเป็นมา พบว่ามีการดำเนินการจัดพิธีให้ครุฑดนตรีไทยอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบันโดยมีผู้ประกอบพิธีผลัดเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบพิธีจากหน่วยงานผู้รับส่วนกลาง คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

ในด้านบริบทที่เกี่ยวข้อง พบว่าพิธีให้ครุฑจัดขึ้นที่หอประชุมของวิทยาลัยฯ ซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก และมีการตั้งเครื่องบูชากลางแจ้งแยกออกจากบริเวณปะรำพิธีที่ใช้สำหรับตั้งเศียรครูและเครื่องสังเวย จำนวนผู้ประกอบพิธีจากครั้งแรกจนถึงปัจจุบันมี 8 ท่าน ซึ่งสืบทอดตำราให้ครุฑจากอาจารย์มนตรี ตราโมท จำนวน 4 ท่าน จากอาจารย์สิริชัยชาญ พักจำรูญ 3 ท่าน และอาจารย์บุญช่วย โสวัตร 1 ท่าน นอกจากนี้ยังมีผู้ช่วยประกอบพิธีที่เป็นหลักในการจัดเครื่องบูชาและเครื่องสังเวยจำนวน 1 ท่าน ผู้ดำเนินงานคือคณาจารย์ของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี จะเป็นผู้เตรียมการดำเนินงานและมีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนในการจัดการเกี่ยวกับสถานที่ การเชิญผู้ประกอบพิธีให้ครุฑและบุคคลที่เกี่ยวข้อง การจัดเตรียมเครื่องดนตรีเครื่องสังเวย และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ผู้เข้าร่วมพิธีได้แก่คณะนักเรียนและนักศึกษาของวิทยาลัยฯ พร้อมทั้งศิษย์เก่าและบุคคลภายนอกผู้สนใจในเขตจังหวัดชลบุรี ผู้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในวงปี่พาทย์พิธีให้ครุฑ จะคัดเลือกจากบุคลากรภายในสังกัดวิทยาลัยฯ โดยพิจารณาคุณสมบัติจากวิทยุฒิและคุณวุฒิที่เป็นมาตรฐานหลัก คือ ต้องได้รับครอบหน้าพาทย์องค์พระพิราพเต็มองค์ โดยจะมีการฝึกซ้อมการบรรเลงล่วงหน้า 1 สัปดาห์ ขั้นตอนการจัดงานจะแบ่งออกเป็นสองช่วง คือ พิธีช่วงเย็นวันพุกก่อนวันเริ่มพิธีให้ครุฑ ประกอบด้วยพิธีสวดมนต์เย็น การบรรเลงถวายมือของศิษย์เก่าจากสำนักการสังคีต และสถาบันต่าง ๆ ที่มาร่วมในการบรรเลงถวายมือพิธีให้ครุฑดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี และพิธีในเช้าวัน

พลหัตถ์ภายหลังจากพิธีไหว้ครูสามัญเสร็จ จะเริ่มการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยและการครอบประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับลูกศิษย์ตามลำดับขั้นตอนต่อไป

ในด้านระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครู พบว่าลักษณะและกฎเกณฑ์ในการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูจะยึดถือตามที่อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้วางรูปแบบไว้ เพลงที่ใช้ประกอบการอ่านโอองการในพิธีไหว้ครูตามลำดับคือ สาธุการ สาธุการกลอง ตระสันนิบาต พรหมณ์เข้า เพลงโหมโรง ตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ บาทสกุณี โคมเวียน ตระพระปรคนธรรพ เสมอเถร ตระเชิญ ตระพระพิราพเต็มองค์ นั่งกิน เช่นเหล้า เสมอเข้าที่มหาชัย พรหมณ์ออก เชิด และกราวรำ แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมแก่กาลเทศะ วิธีการบรรเลงใช้อัตราจังหวะปานกลางและจะไม่บรรเลงแบบแปรทำนองในช่วงที่มีทำนองหลักปฏิบัติมีหน้าพาทย์ เพื่อแสดงความเคารพต่อเพลงและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สำหรับข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในแนวทางการศึกษาเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับพิธีไหว้ครูดนตรีไทย พบว่า มีข้อมูลในบางช่วงปีที่ยังไม่สมบูรณ์หรือสูญหายไป จึงเห็นสมควรให้มีการขยายผลในการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลของพิธีไหว้ครูดนตรีไทยที่เกี่ยวข้องในวิทยาลัยนาฏศิลป์แห่งอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันให้เป็นหมวดหมู่ และจัดเก็บเป็นข้อมูลประจำห้องสมุดของสถาบันหรือหน่วยงานเพื่อความสะดวกในการสืบค้นต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- ฉัตรพร ดวงสร้อย. 2551. ความหมายของเครื่องสังเวทบุษบากระยาบวชในพิธีไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ภาควิชาวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น. ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. 2559. “สัมภาษณ์.” 11 มิถุนายน.
- นัฐพงศ์ โสวัตร. ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. 2559. “สัมภาษณ์.” 13 กรกฎาคม.
- ดนตรี ตราโมท. กรรมการมูลนิธิมนตรี ตราโมท ในพระราชูปถัมภ์ฯ. 2559. “สัมภาษณ์.” 20 มิถุนายน.
- บุญช่วย โสวัตร. ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2559. “สัมภาษณ์.” 15 กรกฎาคม.
- ประสิทธิ์ ถาวร. 2558. “เพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครู”. หนังสือที่ระลึกพิธีไหว้ครูดนตรีไทย. หน้า 43. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ป๊อบ คงลายทอง. ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2558. “สัมภาษณ์.” 10 มิถุนายน.
- พลศักดิ์ ทรัพย์บางยาง. ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. 2559. “สัมภาษณ์.” 18 กรกฎาคม.
- พิชิต ชัยเสรี. ข้าราชการบำนาญ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2559. “สัมภาษณ์.” 24 มกราคม.
- พินิจ สุวรรณบุญ. “ค้นคว้ามาแล้วเรื่องดนตรี.” วชิราวุธานุสรณ์สาร. 25(2): 49.
- มนตรี ตราโมท. 2545. อาจารย์มนตรีตราโมทกับการไหว้ครูดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิมนตรี ตราโมท.
- ยุทธศักดิ์ เชื้อพรหมณ์. 2559. นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตชั้นปีที่ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. “สัมภาษณ์.” 9 มิถุนายน.
- ถ้ายอง โสวัตร. ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. 2559. “สัมภาษณ์.” 5 สิงหาคม.

- วิทยา จัวยงษ์. อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางค์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. 2558. “สัมภาษณ์.” 25 ตุลาคม.
- สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. 2559. “สัมภาษณ์.” 11 สิงหาคม.
- สุพัสชา ผดุงสุทธิ. ครูชำนาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. 2559. “สัมภาษณ์.” 18 กรกฎาคม.
- สุมิตร เทพวงษ์. 2548. *การไหว้ครูในพิธีไหว้ครู สำหรับการแสดงของไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เอนก อามังกร. ดุริยางคศิลป์บัณฑิตพิเศษ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร. 2559. “สัมภาษณ์.” 13 กรกฎาคม.